

Sportlaan 63,
5242 GP Rosmalen
www.gemalen.nl
secretaris@gemalen.nl
0654637019

Nederlandse Gemalenstichting

Jaarverslag 2019

(concept december 2019)
Vastgesteld door het bestuur dd. 12-02-2020

Inhoudsopgave

Doelstellingen Nederlandse Gemalenstichting	3
Samenstelling Bestuur	3
Sponsoring	4
Bestuursvergaderingen	4
• Verbredingsdiscussie Doelstellingen NGS	4
• Kennisborging	5
• Gemalendatabase	5
• Gemalenpluim(en)	5
• Waterschapshuizen in Beeld	6
• De jaarrekening 2018	7
• De begroting 2019	7
De Vrijwilligersdag	7
De Deelnemersvergadering	7
Nieuwsflitsen	8
De Nationale Gemalendag	9
Project Inventarisatie gemalen voor de gemalendatabase.	9

Doelstellingen Nederlandse Gemalenstichting

De hoofddoelstelling van de NGS is het bevorderen van de kennis over, het inventariseren en documenteren van, en het constructief meewerken aan mogelijk behoud en beheer van waardevolle gemalen gericht op de waterpeilbeheersing (niet zijnde windmolens of windmotoren) en de met deze gemalen ruimtelijk en/of functioneel een eenheid vormende kunstwerken en terreinen.

In de praktijk ligt daarbij het accent op het:

- fungeren als platform voor de aangesloten organisaties/stichtingen en het bijstaan bij het beheer van hun historische gemalen, zowel voor wat betreft de gebouwen als de installaties en hun museale taak
- bevorderen van de deskundigheid van bedienings- en onderhoudsmedewerkers van de aangesloten stichtingen.
- coördineren en ondersteunen van nieuwe initiatieven die de hoofddoelstelling ondersteunen
- bevorderen van de belangstelling - in algemene zin - voor gemalen en het uitdragen van het belang van de bescherming van dit deel van het industriële erfgoed

De aandacht gaat daarbij niet alleen uit naar oude gemalen. Ook (nog) in bedrijf zijnde gemalen kunnen om technische, historische, en/of esthetische redenen hiervoor in aanmerking komen.

Samenstelling Bestuur

Het bestuur werd in 2019 gevormd door:

Leden: ir. C.H.B.M. Ceelaert (secr.);

ir. H.H.G. Dijk (vz.) tot 05-04-2019;

P.J.M. Poelmann (benoemd per 01-11-2019 tot nieuwe voorzitter NGS)

A. Spijksma ra(penningmeester);

Mr. G.P. Dalhuisen;

ir. J.E.F. Landman;

J. Reijnen;

Mr. J.G.M. Reerink¹ (per 1-11-2019 benoemd tot nieuw lid van het bestuur van de NGS)

Adviseurs:

drs. P. Nijhof;

ing. C.D. van Rijn;

ir. C.J.M. Tak;

J. van Raaij;

ing. G.M.H. Troost.

In de ochtend van 05-04-2019, juist voor de Vrijwilligersdag in de kop van Overijssel, werd het bestuur van de NGS door onze voorzitter Herman Dijk op de hoogte gesteld, dat hij ernstig ziek was en dat het perspectief slecht leek. Om die reden zou hij zijn functie als voorzitter van de NGS direct na de ochtendvergadering (nota bene bij zijn waterschap Drents Overijsselse Delta) neerleggen. Geschokt beleefde het bestuur deze dag na deze mededeling. Na nog spaarzame contacten met hem via de e-mail en Whatsapp vernamen we dat op 20-08-2019 Herman Dijk was overleden. De NGS verliest in hem een bewaarde voorzitter, die altijd op een bijzonder prettig wijze leiding gaf aan onze vergaderingen. In het dagelijkse werk gaf hij veel ruimte aan de overige bestuursleden en adviseurs, maar op onze hoogtijdagen

---

¹ Op 13 januari 2020, een kleine maand voor de eerste bestuursvergadering van de NGS voor Jan, is Jan plotseling en onverwacht overleden door een hartstilstand. Zie ook Nieuwsflits 50: <https://www.gemalen.nl/actueel.asp>

zoals de Vrijwilligersdagen en de Deelnemersbijeenkomsten toonde hij zich een enthousiast pleitbezorger van ons cultureel erfgoed en een aimabele gastheer.

Met enige schroom werd het traject van het vinden van een nieuwe voorzitter ingezet en tijdens de Deelnemersvergadering op 01-11-2019 konden we dan ook Patrick Poelmann (tot voor kort dijkgraaf van het Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden) voorstellen voor de invulling van de vacature als voorzitter van de NGS. (zie ook Nieuwsflits 48: <https://www.gemalen.nl/actueel.asp>).

Door de toegenomen drukte binnen het bestuur is besloten tegelijkertijd te trachten een geschikte kandidaat te vinden voor de reeds geruime tijd niet vervulde vacature van 7^e bestuurslid van de NGS. Het bestuur was dan ook verheugd, op de Deelnemersvergadering van 01-11-2019, Dhr. Mr. Jan Reerink te kunnen voorstellen voor deze vacature. Beide personen werden tijdens de Deelnemersvergadering bij acclamatie benoemd. Het bestuur is nu weer op volle sterkte en ziet de toekomst daarmee weer met vertrouwen tegemoet.

Sponsoring

Onze beide hoofdsponsors te weten:

- GMB Waterkwaliteit & installaties en
- Bosman Watermanagement BV;

alsmede onze beide projectsponsors, te weten:

- Advies- en Ingenieursbureau Tauw b.v. (specifiek voor het project kennisborging) en
- de Unie van Waterschappen (specifiek voor het bijhouden van onze gemalendatabase)

zijn ons in 2019 trouw gebleven. Zij dragen zorg voor een gezonde financiële basis voor de NGS, waarvoor wij hen van harte danken.

Bestuursvergaderingen

Het bestuur vergaderde op 06-02, 01-05, 12-06, 16-10 in 2019.

De vergadering van 01-05-2019 was een ingelaste vergadering waarin besproken werd hoe we het traject zouden aanpakken voor de opvolging van onze afgetreden voorzitter.

De overige vergadering waren reguliere bestuursvergaderingen.

De belangrijkste zaken die aan de orde zijn geweest in de bestuursvergaderingen van 2019:

- **Verbreidingsdiscussie Doelstellingen NGS**

Het bestuur van de NGS in gezamenlijkheid met onze vaste adviseurs heeft het einde van het jaar 2018 én het begin van het jaar 2019 benut voor een discussie over de eventuele verbreding van de doelstellingen van de NGS. Gedachte was bij verschillende bestuursleden en adviseurs dat het zinvol zou kunnen zijn, de doelstelling van de NGS met betrekking tot gemalen uit te breiden richting (bijvoorbeeld) “waterstaats erfgoed”.

In een tweetal discussiemiddagen onder externe begeleiding heeft de NGS daarover van gedachte gewisseld. Leek de eerste gedachte (vrijwel unaniem) te gaan richting een zekere mate van “verbreding”, gaandeweg de discussie ontstond duidelijk een kentering waarbij veel bestuursleden (en ook adviseurs) zich realiseerden, dat een “verbreding” grote consequenties zou kunnen hebben zoals:

- heel breed terrein;
- terrein waarop ook andere organisaties zich begeven zoals bijvoorbeeld:
  - De Erfgoedvereniging Heemschut;
  - De Stichting Historische Sluizen en Stuwen Nederland (HSSN);
  - Enz.
- veel meer werk.

Daarop is uiteindelijk besloten deze stap niet te zetten, mede onder het motto “Schoenmaker blijf bij je leest” en ons meer te richten op een goede afstemming en samenwerking met de genoemde organisaties.

De eerste stappen in deze werkwijze zijn gezet en zullen resulteren in een nieuwe gezamenlijke Watererfgoeddag in 2020 (26-11-2020 in Het Woudagemaal).

- **Kennisborging**

Het project kennisborging heeft elke reguliere vergadering van de NGS in 2019 op de agenda gestaan, hetgeen accentueert welk belang dit project voor de NGS en haar deelnemers heeft. Meer nog dan voorheen is gebleken dat het een geweldige klus wordt de aanwezige kennis in het algemeen over stoommachines en dieselmotoren en specifiek over de installaties bij onze verschillende deelnemers op papier te krijgen. Daarom is de projectorganisatie in 2019 nog versterkt.

Daarbij kwam dat besloten is op verzoek van een van onze deelnemers (gemaal Overdie en Achtermeer te Alkmaar) een hoofdstuk “Veiligheid en Arbo” toe te voegen aan de leidraad. Aangezien de kennis over dit laatste onderwerp te beperkt was binnen onze projectorganisatie, is besloten om Tauw hierbij om inhoudelijke ondersteuning te vragen.

In de laatste bestuursvergadering is geconstateerd dat we met dit project “aan lopen tegen de grenzen van de capaciteit van de betrokken schrijvers” (beide vaste adviseurs van het NGS-bestuur)!

- **Gemalendatabase**

De gemalendatabase is een van de belangrijke zaken die de NGS in het verleden heeft opgepakt en waarvoor we jaarlijks van de Unie van Waterschappen financiële ondersteuning krijgen voor het actueel houden. Zoals alle jaren is ook in 2019 de nodige energie gestoken in het zo actueel mogelijk houden van deze database. Ondanks deze inspanningen hebben we gemeend hier opnieuw aandacht aan te moeten besteden. Dit kwam enerzijds door de discussie binnen het bestuur over de zinvolheid van de beperking (in capaciteit) die destijds gemaakt is wat betreft de gemalen die in de database werden opgenomen. Een aantal bestuurders was namelijk de mening toegedaan, dat ook onder de kleinere gemalen “juweeltjes” voorkomen die geregistreerd dienen te worden. Na ampel beraad is besloten het capaciteitscriterium voor al/niet opname in de gemalendatabase te laten vervallen. Anderzijds constateerden we dat de stroom van gegevens vanuit de waterschappen richting de gemalendatabase de laatste jaren duidelijk minder is geworden. Dit heeft het NGS-bestuur doen besluiten een project “gemalendatabase 2.0” in het leven te roepen. Door het jaarlijks consequent uitzetten van een vraag richting vaste contactpersonen bij de waterschappen wordt getracht de gegevensstroom van nieuwe informatie over de gemalen bij de waterschappen actueel te houden. André Spils (van Stichting gemaal de Ronde Hoep) heeft zich bereid verklaard zich hiervoor in te zetten! We wensen André hiermede veel succes!

- **Gemalenpluim(en)**

Tijdens de Deelnemersvergadering van de NGS op 01-11-2019, dit keer bij het Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden te Houten, was er, zoals zo langzamerhand traditie, weer aandacht voor de NGS- gemalenpluimen. Dit keer was er zelfs sprake van een lustrum, immers de pluimen werden voor de 5^e keer uitgereikt!

Na een wat moeizame start wat betreft de aanmeldingen bleek half dit jaar dat het aantal reacties uiteindelijk fors was dit keer. Naast een aantal vragen van deelnemers en waterschappen op dit terrein bleken er uiteindelijk 10 gemalen voor een beoordeling door de pluimcommissie, onder leiding van onze adviseur Peter Nijhof, in aanmerking te komen.

Een forse klus, in korte tijd geklaard en leidend tot een voorstel van de commissie voor 2 gemalenpluimen; 1 voor de categorie Stichtingen en 1 voor de categorie Waterschappen.

Maar volgens de jury was dit nog niet voldoende en zij adviseerde het bestuur ook een "Aanmoedigingspluim" voor een nog niet bestaande categorie in het leven te roepen, namelijk de categorie "Particuliere eigenaar". Een advies dat het bestuur niet naast zich neer kon leggen. Zo kwam het dat er 3 pluimen werden uitgereikt op 01-11-2019 en wel aan de volgende organisaties:

1. *Prijswinnaar gemalenpluim 2019, categorie Stichtingen:*

Toegekend aan de Stichting Vrienden Stoomgemaal Halfweg wegens voortvarende en doeltreffende acties voor het vergaren van financiële middelen voor de vervanging van de stoomketel in het stoomgemaal Halfweg.

Oude en nieuwe stoomketel van Halfweg

2. *Prijswinnaar gemalenpluim 2019, categorie Waterschappen:*

Toegekend aan het Hoogheemraadschap van Delfland wegens het zorgvuldig aanpassen van bemalingseisen buiten de bestaande bouwmassa van het Gemaal Hofweg van de Polder Schieveen (1926) bij Rotterdam, zonder de kwaliteiten van het (niet nader beschermde) gebouw aan te tasten waardoor versterking van de cultuur-historische waarde van de gehele locatie is bewerkstelligd.

Hoogheemraad Mevr. Manita Koop ontvangt de pluim uit handen van de juryvoorzitter Peter Nijhof

3. *Prijswinnaar "Aanmoedigingsprijs gemalenpluim 2019:*

Toegekend aan mevr. Irma Stroet (particuliere eigenaar) van het gemaal Schagerkogge te Kolhorn, door de aankoop én behoud én herstel én publieke openstelling van dit gemaal.

Voor de volledige tekst van de uitreiking met foto's en het volledige juryrapport, wordt verwezen naar onze website (<https://gemalen.nl/gemalenpluim.asp>)

- **Waterschapshuizen in Beeld**

Mede door het overlijden van onze voorzitter Herman Dijk én de verhuizing van de voorzitter van de commissie die dit onderwerp verder voorbereid, heeft dit project in 2019 weinig voortgang geboekt. In 2020 zal dit "met voorrang weer worden opgepakt".

- **De jaarrekening 2018**

De jaarrekening werd vastgesteld door het bestuur op 07-02-2018. De controle van de financiële jaarstukken vond plaats door een kascontrolecommissie bestaande uit 3 leden uit de Deelnemersvergadering. Zij constateerden geen onregelmatigheden in de administratie en concludeerden, dat de penningmeester decharge verleend kon worden.

Met dank aan de commissie.

Tijdens de Deelnemersvergadering van 2018 werd gepleit voor een aangepaste benaming met een “bredere blik” voor deze commissie in de vorm van een “Rekeningcommissie”.

In de eerste bestuursvergadering in 2019 heeft het bestuur van de NGS nader bezien of dit advies omgezet kan worden in een nieuwe werkwijze voor deze commissie. Het bestuur heeft besloten, dat gezien de omvang van de geldstromen binnen de NGS, dit voorstel niet gevolgd zal worden.

De jaarrekening 2018 is op de website geplaatst.

(https://www.gemalen.nl/deelnemers_en_donateurs.asp).

- **De begroting 2019**

De begroting 2019 werd in de eerste vergadering van het nieuwe jaar (07-02-2019) door het bestuur vastgesteld. De begroting 2020 zal in de eerste vergadering van 2020 aan het bestuur worden voorgelegd.

De Vrijwilligersdag

Het bleek dat de voorbereidingscommissie² ook dit jaar weer een zeer interessant programma had opgesteld voor de vrijwilligersdag 2019. Immers ook deze keer moest op het laatste moment “nee” worden verkocht door een (te) groot aantal aanmeldingen.

Het bleek dat ruim 80 personen acte de présence gaven in Zwolle bij het Waterschap Drents Overijsselse Delta, het waterschap waar Herman Dijk, onze voorzitter, dijkgraaf was.

Zoals ondertussen bekend startte de dag voor het bestuur van de NGS in mineur door de melding - in vertrouwen – van de ernstige ziekte van onze voorzitter.

Kennisborging vormde het thema van de ochtend, waarbij Jaap van Raaij ons kennis liet maken met de aanpak én voortgang van dit project.

Jan Reijnen van het NGS-bestuur hield een enthousiast verhaal onder de titel “Van oud naar jong” waarbij hij een inkijkje gaf in de aanpak van kennisborging bij het stoomgemaal De Tuut.

Na de koffie met broodjes, ons aangeboden door het waterschap werden 2 mooie gemalen van het waterschap Drents Overijsselse Delta bezocht, te weten het meer dan imposante gemaal Zedemuden en het uit 1925 stammende gemaal Streukelerzijl. Na nog een verfrissing op het steunpunt van het waterschap in de nabijheid van het gemaal Streukelerzijl trok iedereen, naar we vernamen, tevreden huiswaarts.

De Deelnemersvergadering

De Deelnemersvergadering vond dit jaar, op initiatief van de Gemalenpluimwinnaar van vorige jaar, het Hoogheemraadschap van De Stichtse Rijnlanden te Houten, bij hen in de vergaderzaal van “Algemeen Bestuur” plaats. Ruim 40 personen hadden zich aangemeld voor deze dag. Als voorzitter trad ons bestuurslid Jef Landman op i.v.m. verhindering van de vicevoorzitter Gerard Dalhuisen.

Na de opening van de bijeenkomst was het woord aan de kersverse dijkgraaf van het Hoogheemraadschap én gastheer Jeroen Haan. Hij ging kort in op de actuele ontwikkelingen in het waterbeheer in het algemeen en bij het Hoogheemraadschap in het bijzonder.

---

² De voorbereidingscommissie bestaat uit Jef Landman(vz), Jan Reijnen en Peter Nijhof.

Na een kort dankwoord in de richting van de dijkgraaf opende de voorzitter de Deelnemersvergadering met een in memoriam voor Herman Dijk, waarna een minuut stilte werd betracht.

Na enkele mededelingen van de voorzitter en de secretaris was de benoeming van een nieuwe voorzitter én een nieuw bestuurslid aan de orde. Het bestuur van de NGS was verheugd hiervoor 2 uiterst geschikte kandidaten te hebben gevonden in de personen Patrick Poelmann (voor de functie van voorzitter van het bestuur) en Jan Reerink (voor de vacante bestuursfunctie). Na een korte voorstelronde werden beide heren bij acclamatie benoemd tot bestuursleden van de NGS. (zie ook:

https://www.gemalen.nl/nieuwsbrief_nr.asp?id=83)

Na dit hoogtepunt kwam reeds snel het andere hoogtepunt van de vergadering te weten de uitreiking van de gemalenpluimen met dit jaar zelfs 3 pluimen, aan de orde (zie verder onder het kopje

Gemalenpluim(en)) en https://www.gemalen.nl/nieuwsbrief_nr.asp?id=82 .

Ondertussen een gewaardeerd onderdeel van de Deelnemersvergadering.

Na de prima lunch vertrok, (helaas) een enigszins uitgedund gezelschap naar Haastrecht, naar het prachtige gemaal De Hooge Boezem achter Haastrecht. Hier werden we ontvangen door Adrie Koolmees (secretaris van de Stichting) welke in het kort iets vertelde over de historie van het gemaal en benadrukte, dat zij hier jaarlijks zo'n 2000 scholieren ontvangen naast nog ca. 2000 andere belangstellenden!!

Het team dat dit allemaal begeleidt en organiseert bestaat uit ca. 60(!) enthousiaste vrijwilligers.

Tevens benadrukt hij, dat zij trachten het totale verhaal van de waterhuishouding in een veenweidegebied naar voren te brengen en niet alleen de techniek van het gemaal.

Drie van de 60 vrijwilligers tonen dit vervolgens ook daadwerkelijk tijdens hun inleidingen/rondleiding door de presentatiezaal (met een mooie topografische kaart op de vloer), de Nederland in het jaar 3000-film, de peilschaal (dat de zettingen van de het veenweidegebied in de loop der eeuwen herkenbaar in beeld brengt) en bij de recent door de vrijwilligers mooi gerestaureerde poldermaquette welke op een prachtige manier de waterhuishouding (met daarin het gemaal De Hooge Boezem) visualiseert.

Na nog een drankje ter afscheid en het eerste dankwoord van onze kersverse voorzitter Patrick aan de "crew van De Hooge Boezem" voor de mooie ontvangst, vertrekt een ieder weer huiswaarts (dat mede door de verkeersinfarcten rondom Utrecht en Amsterdam niet voor iedereen een pretje was waarschijnlijk).

Zoals gebruikelijk verzorgden Ad Hartjes (Waterschap Aa en Maas) en adviseur Jaap van Raaij weer voor een mooi beeldverslag <https://myalbum.com/album/UfWLPx3diNe> van deze dag. Waarvoor hartelijke dank!

Nieuwsflitsen

Er werden dit jaar 9 nieuwsflitsen verzonden(<https://www.gemalen.nl/actueel.asp>).

Het betrof de volgende onderwerpen:

- Belangrijke data voor NGS'ers in 2019;
- Aanbod van een Smit kortsluit ankermotor (uit Abraham Kroesgemaal te Moordrecht);
- Aangeboden een drijfriem van ca. 100m (gratis op te halen!);
- Een werkend model van een stoomgemaal in het Nederlands Stoommachinemuseum te Medemblik;
- Oproep tot nominatie voor de NGS-gemalenpluim 2019;
- Impressie Vrijwilligersdag 2019;
- Overlijdensbericht van onze voorzitter Herman Dijk op 20-08-2019;
- Uitreiking Gemalenpluim NGS 2019;
- Nieuwe voorzitter en nieuw bestuurslid van de NGS.

De nieuwsflitsen worden per e-mail verzonden aan allen die zich op de website van de NGS hebben aangemeld voor de ontvangst van de NGS-Nieuwsflits. Alle Nieuwsflitsen zijn terug te lezen op de site (www.gemalen.nl/actueel.asp). Hier kan men zich tevens inschrijven voor een abonnement op de Nieuwsflitsen (linker kolom onderaan).

De Nationale Gemalendag

De Nationale Gemalendag wordt op dezelfde dag gehouden als de Nationale Molendag.

Getracht wordt zoveel mogelijk gemalen/molens open te stellen voor het publiek.

In 2019 vond de Nationale Gemalen/Molendag plaats op zaterdag 11-05-2019 en/of zondag 12-05-2019.

Gebruikelijk is dat de gemalen/molens geopend zijn tussen 10:00 uur en 16:00 uur.

Welke gemalen er geopend zijn/waren, op welke dag(en) en of er bijzonderheden zijn, staat vermeld op de website. (http://www.gemalen.nl/gemalen_dag.asp)

Project Inventarisatie gemalen voor de gemalendatabase.

Ook dit jaar is weer veel energie gestoken in het “Project Inventarisatie”

(<https://www.gemalen.nl/inventarisatie.asp>) door de extra impulsen van het bestuur in 2018 zijn vele nieuwe gegevens over de gemalen in Nederland én nieuwe foto's toegevoegd.

Tevens verwacht het bestuur veel nieuwe informatie en foto's voor de database door de afspraken uit het project “gemalendatabase 2.0” . Zie ook onder het kopje “Gemalendatabase”.

Rosmalen, 15-11-2019.

C. Ceelaert, secretaris.